

Tomo VUKŠIĆ

OPĆA I POSEBNA CRKVA U RASPRAVI IZMEĐU JOSEPHA RATZINGERA I WALTERA KASPERA*

Sažetak

Ovaj tekst na početku ukratko sažima nauku Drugoga vatikanskog sabora o općoj i posebnoj Crkvi i njihovu međusobnom odnosu prema kojemu je svaka posebna Crkva oblikovana na sliku opće Crkve. U njima je doista prisutna i djeluje te "u" njima i "iz" njih postoji jedna i jedina Katolička Crkva. Slijedi potom pogled na raspravu koje su uslijedile nakon Sabora i prikaz dokumenta Communionis notio Kongregacije za nauku vjere (1992.) te na kraju središnji dio članka: kronika i sadržaj polemike u obliku snažne i otvorene raznjene mišljenja između dvojice kardinala, Kaspera i Ratzingera, koju su vodili između 1999. i 2001. god. ponajviše oko pitanja: Koja je Crkva u ontološkom (ili teološkom) i vremenskom smislu prva, opća ili posebna, i koje je značenje toga prvenstva? Na kraju rasprave, jer je "telos" svakoga stvorenja imati udjela u Kristu, autor ovoga članka odlučuje se za termin "teološko" prvenstvo opće Crkve pred posebnom a u vremenskom smislu čini mu se najprihvatljivijom teza o istovremenom povijesnom početku, egzistencijalnoj realizaciji, i opće i posebne Crkve u događaju na blagdan Pedesetnice u Jeruzalemu.

Uvod

Bilo je to točno 22. prosinca 2000. Čekajući u zračnoj luci u Frankfurtu zrakoplov za daljnje putovanje, uzeo sam primjerak novina *Frankfurter Allgemeine Zeitung* da mi, listajući, brže prođe vrijeme. Međutim, u njemu sam naišao na tekst kardinala Josepha Ratzingera, prefekta Kongregacije za nauku vjere, kojim on javno odgovara Walteru Kasperu, tada nadbiskupu i tajniku Papinskoga vijeća za promicanje jedinstva kršćana, na njegovu raspravu o odnosu opće i posebne Crkve koja je bila tiskana u

* Predavanje održano na kolokviju *Sinodalnost biskupije kao mjesne Crkve* na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji 24. studenoga 2007. - Napomena urednika.

jednom zborniku radova krajem prethodne godine u Njemačkoj. Bila je to skraćena verzija Ratzingerova predavanja o kojemu će u nastavku biti više govora. I, naravno, da sam članak pročitao do kraja. No, mnogo važnije od članka za mene je u tome času bio ugodan i vrlo odgojan dojam koji je ostao nakon čitanja i koji je rastao kako je njihova rasprava trajala: dvije posvema slobodne duše, Ratzinger i Kasper, iako na vrlo visokim službama u Crkvi, neskriveno, jasno i javno kazuju svoju misao ali, i u trenucima kad se čini da se uopće ne slažu, ostaju prijatelji. Lekcija koju je potrebno da se što prije nauči posebice na Balkanu! Upravo taj dojam bio je razlog da sam se toj njihovoj raspravi u razgovorima vraćao više puta, što je i priređivačima ovoga kolokvija vjerojatno bio razlog da mi upravo to ponude za temu današnjega predavanja na čemu sam im vrlo zahvalan jer, osim spomenute poučnosti, prilika je da se predstavi i sadržaj njihove rasprave koji nije ništa manje važan.

Druga stvar, koju moram spomenuti u uvodu, posvema je metodološke naravi. Naime, priređivači su program održavanja kolokvija tiskali s naslovom, predviđenim za ovo predavanje, "Opća i krajevna Crkva u teologiji Waltera Kaspera i Josepha Ratzingera". Ako se to shvati kao radni naslov, onda je sve u redu. Ali, ako bi netko pokušao, a drugi očekivao, da se u jednom ovakvu predavanju predstavi sva njihova teologija na spomenutu temu, bilo bi to zaista neozbiljno. Samo primjera radi, na Kasperovoj internetskoj stranici navedeno je 769 naslova njegovih autorskih znanstvenih rasprava i knjiga bez navođenja članaka u leksikonima, enciklopedijama i sličnim publikacijama. Takvu informaciju nemamo o Ratzingeru ali nema nikakve dvojbe da iza njega stoji još više objavljenih naslova. Stoga, ostajući kod radne teme "odnos opće i krajevine Crkve", ovo svoje predavanje naslovio sam upravo onako kako sam u dogovaranju s priređivačima kolokvija i postavljao stvari: Opća i posebna Crkva u raspravi između Josepha Ratzingera i Waltera Kaspera, misleći pri tome na raspravu koju su vodili između 1999. i 2001. god.

Tu raspravu moguće je razumjeti samo ako se barem nakratko zaviri u njezinu pretpovijest koja je započela 35 godina prije toga. Stoga, početni okvir ovoga prikaza predstavlja skica saborskoga razmišljanja o općoj i posebnoj Crkvi. Slijedi potom kratka priča o ekleziološkim raspravama koje su uslijedile nakon završetka sabora te, na kraju, kronika i sadržaj ekleziološke polemike između Kaspera i Ratzingera.

I. Opća i posebna Crkva u saborskoj ekleziologiji

Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* o Crkvi Drugoga vatikanskog sabora, odobrena 21. studenoga 1964., predstavlja krunu eklezioloških rasprava koje su desetljećima prije toga vođene i dostignuća koja su postignuta na području katoličkoga nauka o Crkvi te saborskih rasprava. Jedna od tema na koju se nakon Sabora otvorila i vodila živa rasprava bilo je pitanje međusobnog odnosa opće (univerzalne) i posebnih (partikularnih) Crkava.

I.1. Jedna Crkva od mnogih Crkava

Najčešće spominjana polazna formulacija u spomenutim raspravama preuzimana je iz LG 23 gdje se za posebne Crkve kaže da su oblikovane na sliku opće Crkve te da su to Crkve „u kojima i od kojih postoji jedna i jedina Katolička Crkva“.¹

“Collegialis unio etiam in mutuis relationibus singulorum Episcoporum cum *particularibus Ecclesiis* Ecclesiaeque universali apparet.

“Kolegijalno jedinstvo očituje se također po međusobnim odnosima pojedinih biskupa s *posebnim Crkvama* i s općom Crkvom.

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, “Dogmatska konstitucija ‘Lumen gentium’ o Crkvi”, br. 23. Citirano prema: *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, KS, Zagreb 1970., str. 126 a gornji prijevod toga odlomka na hrvatski priredjen je za potrebe ovoga predavanja uz napomenu da naglašavanja u kurzivu nisu dio izvornoga teksta. S druge strane, objavljeni hrvatski prijevod istoga odlomka (*ondje*, str. 127) glasi: “Kolegijalna se veza pokazuje i u međusobnim odnošajima pojedinih biskupa s *posebnim Crkvama* i s općom Crkvom. Rimski Biskup kao Petrov nasljednik trajno je i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika. Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim *posebnim Crkvama*, oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima i od kojih je sastavljena jedna i jedina Katolička Crkva. Stoga pojedini biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s Papom cijelu Crkvu u vezi mira, ljubavi i jedinstva.”

S druge strane, Rudolf Brajčić je ovaj isti odlomak preveo malo drukčije: “Kolegijalno jedinstvo očituje se i po međusobnom saobraćaju svakog biskupa s *pojedinačnim Crkvama* i s općom Crkvom. Rimski biskup, kao Petrov nasljednik, trajno je i vidljivo počelo i temelj jedinstva i biskupa i mnoštva vjernika. Biskupi su, pak, svaki za se vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim *pojedinačnim Crkvama*, oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima i iz kojih postoji jedna i jedina Katolička Crkva. Stoga pojedini biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s Papom cijelu Crkvu, vezani vezom mira, ljubavi i jedinstva.” Usp. Rudolf BRAJČIĆ-Mato ZOVKIĆ, *Dogmatska konstitucija o Crkvi - Lumen gentium*, I., FTI, Zagreb, 1977., str. 396.

Romanus Pontifex, ut successor Petri, est unitatis, tum Episcoporum tum fidelium, multitudinis, perpetuum ac visibile principium et fundamentum. Episcopi autem singuli visibile principium et fundamentum sunt unitatis in suis *Ecclesiis particularibus*, ad imaginem Ecclesiae universalis formati in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia catholica existit. Qua de causa singuli Episcopi suam Ecclesiam, omnes autem simul cum Papa totam Ecclesiam repraesentant in vinculo pacis, amoris et unitatis.”

Rimski Pontifeks, kao Petrov nasljednik, trajno je i vidljivo počelo i temelj jedinstva mnoštva, kako biskupa tako vjernika.

Pojedini su, pak, biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim *posebnim Crkvama*, oblikovanima na sliku opće Crkve, u kojima i iz kojih postoji jedna i jedina Katolička Crkva.

Stoga pojedini biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s Papom cijelu Crkvu, u svezi mira, ljubavi i jedinstva.”

Treba također podsjetiti da sličnu misao, o odnosu opće i posebne Crkve, nalazimo i u LG 26² te u Dekretu *Christus Dominus* o pastirskoj službi biskupa (br. 11) gdje se kaže: “Biskupija je dio Božjega naroda koji je povjeren biskupu na pastirsku brigu uz suradnju prezbiterija tako da, povezana sa svojim pastirskom i skupljena od njega po Evanđelju i Euharistiji u Duhu Svetom, ona tvori posebnu (partikularnu) Crkvu, u kojoj je doista prisutna i djeluje jedna, sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva.”

I.2. Sakramentalna narav Crkve

Osnovni teološki pojam kojim je Sabor izrazio svoje razumijevanje Crkve jest “sakrament”. Ustvari, to je izričito napisano već u LG 1 gdje je Crkva u Kristu definirana kao “sakrament i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskoga roda”. Ta Crkva, koja je sakrament u Kristu, jest misterij. Utemeljena je po Kristu i sredstvo je općega Očeva plana spasenja. I kao što su po utjelovljenju u Kristu božanska i ljudska stvarnost sjedinjene, ali nepomiješane i neodvojive, tako je i Crkva teandrička stvarnost. Po njezinu postojanju i trajanju Bogočovjek je na mističan način trajno prisutan i djelatan kao Spasitelj.

² “Ova se Kristova Crkva uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje se, ukoliko su u vezi sa svojim pastirima, i same u Novom zavjetu nazivaju Crkvama.”

Medutim, vječni Otac je oduvijek u svome naumu imao ovakvu Crkvu (LG, 2). On nije ljude napustio kad su u Adamu pali “nego im je uvijek davao pomoć da se mogu spasiti promatrajući Krista Otkupitelja, ‘koji je slika nevidljivoga Boga, prvorodeni svakoga stvorenja’ (Kol 1,15)”. Sve odabrane Bog je od vječnosti “unaprijed znao i predodredio ih da budu slični slici njegova Sina, da On bude prvorodenac među mnogom braćom” (Rim 8,29) te je sve one, koji u Krista vjeruju, odlučio sazvati u jednu Crkvu “koja je već od početka svijeta bila prikazana u slikama, divno pripravljena u povijesti izraelskog naroda i u Starom zavjetu, ustanovljena u posljednjim vremenima a napokon bila očitovana dolaskom Duha, i imat će slavan završetak na koncu vjekova”. Nakon toga će svi pravedni već od Adama, “od pravednog Abela sve do posljednjeg izabranika”, biti sjedinjeni kod Oca u općoj Crkvi.

U Kristovu postajanju čovjekom i po slanju Duha Svetoga ovaj vječni Božji naum poprimio je stvaran povijesni izraz. Onaj transcendentno božanski element, opisan prethodno kao vječni Božji naum, u Isusu iz Nazareta doživio je svoju povijesnu konkretizaciju. On, Krist i Mesija svega stvorenja, okupio je vjernike. Ta njegova zajednica okupljenih vjernika po Duhu Svetom prerasla je u Crkvu, u narod Božji, mistično tijelo Kristovo, bogoljudsku stvarnost kao što je to i sam Isis Krist, u opći sakrament po kojemu se Božjom voljom spašava cijeli svijet (*universale salutis sacramentum*).³

1.3. Katolička punina crkvenih elemenata

Crkva je, međutim, istovremeno i nevidljiva i vidljiva stvarnost. Mistično tijelo Crkve ustanovljeno je kao, zajednica vjere, ufanja i ljubavi, koju Krist uzdržava kao vidljivi organizam, sredstvo širenja istine i milosti. To “društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa”, “vidljiv zbor”, “zemaljska Crkva”, s jedne strane, i “mistično Tijelo Kristovo”, “duhovna zajednica”, “Crkva koja već posjeduje nebeska dobra”, s druge, ne smiju se držati za dvije odvojene stvari, već su one jedna složena zbilja “koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa” (LG, 8). Upravo zbog toga Crkvu se “ne malom analogijom” s pravom uspoređuje s misterijem utjelovljene Riječi. Ona je bogoljudski misterij, mistično Tijelo Kristovo u kojemu su Božja i ljudska stvarnost na mističan način sjedinjene, nepomijsane i neodvojive.

³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, “Dogmatska konstitucija ‘Lumen gentium’ o Crkvi”, br. 48.

Ta Kristova Crkva, ustanovljena i raširena na ovome svijetu kao vidljivo društvo, nalazi se, u svojoj punini i trajno, u Katoličkoj Crkvi (*subsistit in Ecclesia catholica*),⁴ onoj Crkvi kojom upravlja nasljednik sv. Petra i biskupi sjedinjeni s njime. No, i izvan vidljivih granica toga katoličkoga zajedništva nalaze se mnogi elementi posvećenja i istine (*extra eius compaginem elementa plura sanctificationis et veritatis inveniuntur*), koji su kao takvi darovi i oznake same Kristove Crkve, njoj vlastiti, te time ujedno sredstva spasenja i potiču na katoličko jedinstvo.

Prema tome, "jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva", koju je Bog oduvijek htio kao opći sakrament spasenja, ostvarena je u povijesnom smislu i cijela postoji u Katoličkoj Crkvi po propovijedanju Riječi Božje, ispovijedanju vjere, slavljenju sakramenata i hijerarhiji koja je predvodi. To nikako ne isključuje postojanje čak mnogih njezinih elemenata i u drugim kršćanskim zajednicama koje ih, međutim, ne posjeduju sveukupno (*omnisplenitudo*), što kod nekih vrijedi posebice kad se radi o sakramentima i vodstvu Crkve.

I drugo, *jedna* Katolička Crkva ostvaruje se u posebnim Crkvama. U njima ima konkretan egzistencijalan oblik. *Jedna* Crkva postoji iz međusobne povezanosti vjere i slavlja sakramenta, posebice euharistije, posebnih Crkava te *jedna* opća nije običan zbroj *mnogo* posebnih.

2. Teološke rasprave nakon Sabora

U raspravama, koje su uslijedile nakon sabora, polazeći od klasičnoga načela: "Ubi Eucharistia, ibi Ecclesia!", na mnogo strana posebne Crkve su smatrane skoro "samodostatnim". Odnosno, općoj i posebnoj Crkvi na mnogo strana često je davana gotovo jednaka teološka važnost. Na drugoj strani, u manje ozbiljnim razmišljanjima, i ne uvijek teološkim, Crkvu se tumačilo kao neku vrstu udruge za obavljanje religijskih poslova uz koje su vezani također odgojni, kulturni, socijalni i slični društveno korisni poslovi te je u toj priči Crkva bivala "rasteoložena" (*Enttheologisierung*) jer se zaboravljalo na teološki misterij, na teološki karakter Crkve kao misterija.

⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, "Dogmatska konstitucija 'Lumen gentium' o Crkvi", br. 8: "Haec Ecclesia, in hoc mundo ut societas constituta et ordinata, subsistit in Ecclesia catholica, a successore Petri et Episcopis in eius communione gubernata, licet extra eius compaginem elementa plura sanctificationis et veritatis inveniuntur, quae in dona Ecclesiae Christi propria, ad unitatem catholicam impellunt."

2.1. Reakcija Kongregacije za nauk vjere 1992. godine

Spomenuta ekleziološka razmišljanja bila su razlog i povod da je Kongregacija za nauk vjere 18. svibnja 1992. objavila i uputila biskupima pismo *Communio notio*⁵ o nekim aspektima Crkve shvaćene kao *communio*. U samom uvodu ovoga dokumenta kaže se kako su uzrok njegova nastanka bila upravo neka ekleziološka razmišljanja, koja nedovoljno razumiju Crkvu kao misterij komunije, te posebice zbog toga što u njima nedostaje integracija koncepta *communio* s konceptima naroda Božjeg i tijela Kristova, te zbog nedovoljne pozornosti posvećene odnosu Crkve kao *communio* i Crkve kao sakramenta. Upravo Zbog toga Kongregacija je smatrala prikladnim ukratko podsjetiti i pojasniti, gdje je bilo potrebno, neke temeljne elemente koje treba smatrati čvrstim uporištima, također u teološkom produbljivanju koje se priželjkuje.

Communio notio, osim uvoda i zaključka, sastoji se od pet poglavlja: Crkva, misterij zajedništva (*communio*); opća Crkva i posebne (partikularne) Crkve; zajedništvo Crkava, euharistija i episkopat; jedinstvo i različitost u crkvenom zajedništvu; crkveno zajedništvo i ekumenizam.

2.2. Crkva kao zajedništvo Crkava

U ovoj raspravi zanima nas samo poglavlje o općoj Crkvi i posebnim Crkvama. Prije svega, stoga, što se podsjeća kako je opća Crkva ustvari tijelo Crkava. To mnoštvo Crkava jesu posebne Crkve u kojima se uprisutnjuje opća Crkva sa svim svojim bitnim elementima. One su dio Božjega naroda što je povjeren pastoralnoj brizi biskupa kojemu pomaže njegov prezbiterij. Stoga se opću Crkvu može shvatiti kao zajedništvo Crkava. No, ponekad ideja "zajedništva posebnih Crkava" biva predstavljena tako da oslabljuje koncept jedinstva Crkve na vidljivom i institucionalnom planu. Tako se dolazi do tvrdnje da je posebna Crkva subjekt u sebi kompletan a da opća Crkva proizlazi kao rezultat međusobnoga priznanja posebnih Crkava.

Komentirajući ovakav način teološkoga razmišljanja, Kongregacija ga naziva reduktivnim kako glede pojma opće Crkve tako i posebne Crkve te veli kako iskazuje nedovoljno razumijevanje koncepta zajedništva. Osim toga, kroz povijest se pokazalo da je u svakoj posebnoj Crkvi, u

⁵ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, "Litterae *Communio notio* ad Catholicæ Ecclesiae Episcopos de aliquibus aspectibus Ecclesiae prout est communio", u: *Acta Apostolicæ Sedis* (dalje: AAS), 85 (1993), 838-850. Također u *Enchiridion vaticanum*, 13, EDB, Bologna 1996., str. 926-953.

mjeri u kojoj je tražila da postigne vlastitu samodostatnost, slabeći tako stvarno zajedništvo s općom Crkvom, stradalo i njezino unutrašnje jedinstvo i našla se u opasnosti da izgubi vlastitu slobodu naspram raznim snagama koje su je nastojale podjarmiti i iskoristiti.

2.3. Opća Crkva prethodi posebnoj Crkvi

Međutim, da bi se razumjela analogna primjena termina “zajedništvo” na sveukupnost posebnih Crkava, za našu temu od presudne je važnosti br. 9 gdje se naglašava kako je posebno važno, da posebne Crkve, kao “dijelovi” jedne Crkve, s “ukupnim”, tj. s općom Crkvom, imaju poseban odnos uzajamnoga unutrašnjeg prožimanja (*mutue interioritatis*),⁶ kako je običavao reći Ivan Pavao II., jer je u svakoj posebnoj Crkvi zaista prisutna i djeluje Kristova Crkva, jedna, sveta, katolička i apostolska.⁷ Zato biva naglašeno, citirajući ponovno Ivana Pavla II., da “opća Crkva ne može biti zamišljena kao zbroj posebnih Crkava niti kao federacija posebnih Crkava”.⁸ Potom slijedi rečenica, koja će kasnije izazvati rasprave, a koja za opću Crkvu veli: “Ona nije rezultat njihova zajedništva, nego, u svom bitnom misteriju, je stvarnost koja ontološki i vremenito prethodi svakoj posebnoj Crkvi” (*ontologice et temporaliter paecedit quamcumque Ecclesiam particularem*).

U ontološkom smislu, Crkva misterij, jedina i jedina Crkva prema nauku otaca (sv. Klement Rimski) prethodi stvaranje, rada posebne Crkve kao kćeri, u njima se očituje, ona je majka a ne proizvod posebnih Crkava. “Osim toga, vremenito, Crkva se očituje na dan Pedesetnice u zajednici stotinudvadesetorice ujedinjenih oko Marije i dvanaest apostola, predstavnika jedine Crkve i budućih utemeljitelja mjesnih Crkava koji imaju poslanije usmjereno prema svijetu: već onda Crkva govori sve jezike.”⁹

Od te Crkve, koja je rođena i očitovala se kao opća, nastale su razne mjesne Crkve, kao posebna ostvarenja jedne i jedine Kristove Crkve. Nastajući u i od opće Crkve, u njoj i od nje imaju i svoju crkvenost. Stoga je saborska formula: “Crkva u i od Crkava” neodvojiva od formule “Crkve u i od Crkve”. Njihov međusobni odnos je mističan i stoga ne može biti usporedivan s odnosom između “svega” i “dijelova” bilo koje čisto ljudske

⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Allocutio ad Curiam Romanam*, 20 prosinca 1990., br. 9: u: AAS, 83 (1991), 745-747.

⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, “Dekret ‘Christus Dominus’ o pastirskoj službi biskupa”, br. 11.

⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Allocutio ad Episcopos Stat. Foed. Americae*, 16. rujna 1987., br. 3, u: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X/3 (1987), str. 555.

⁹ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, “*Litterae Communionis notio...*”, br. 9.

grupe ili društva. K tome, posredstvom primljenoga krštenja svaki vjernik je pritjelovljen jednoj, svetoj, katoličkoj i apostolskoj Crkvi. To pritjelovljenje općoj Crkvi ne zbiva se na posredan način, po prethodnoj pripadnosti posebnoj Crkvi, nego na neposredan način iako se ulazak u život Crkve zbiva upravo u posebnoj Crkvi.¹⁰

2.4. Reakcije na Kongregacijin dokument

Vrlo brzo nakon što je Kongregacija objavila svoj dokument pojavile su se brojne kritičke reakcije i komentari, čak i odbacivanja, što je moglo odvesti do prevelikih nesporazuma.¹¹ Stoga je *L'Osservatore Romano* 23. lipnja 1993. objavio jedan nepotpisan komentar kojim je stvar dodatno razjašnjena. Poseban naglasak ovaj put stavljen je na "istovremenost početka" (*Gleichursprünglichkeit*) povijesnoga postojanja opće i posebne Crkve. U događaju koji se zbilo na blagdan Pedesetnice, odnosno kad je osnovana vidljiva Crkva, u okupljenom apostolskom zboru na čelu s Petrom započeo je, kao prvo, povijesni hod opće Crkve ali, istovremeno, taj je događaj označio početak također posebne Jeruzalemske Crkve.¹²

3. Rasprava između Kaspera i Ratzingera

Nakon pojašnjenja, objavljenoga u *L'Osservatore Romano*, polemike su se smirile ali su šest godina kasnije ponovno oživjele. Bile su na poseban način obilježene činjenicom da su javnu raspravu kroz tri uzastopne godine vodili Walter Kasper i Joseph Ratzinger.¹³

3.1. Biskup Kasper o odnosu opće i posebne Crkve

Novu polemiku započeo je 1999. god. biskup Walter Kasper, koji je u ožujku te godine bio imenovan za tajnika Papinskoga vijeća za promi-

¹⁰ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, "Litterae *Communio* notio...", br. 10.

¹¹ Usp. Hermann Josef POTTMEYER, "Kirche als *Communio*", u: *Stimmen der Zeit*, 210 (1992), 579-589; Medard KEHL, *Wohin geht die Kirche?*, Freiburg 1997., str. 89-95.

¹² Vidi njemački prijevod teksta, objavljenoga u *L'Osservatore Romano* 23. lipnja 1993.: "Kirche als Gemeinschaft. Ein vatikanischer Kommentar zum *Communio*-Schreiben der Glaubenskongregation", u: *Herder Korrespondenz*, 47 (1993), 406-411.

¹³ Usp. Medard KEHL, "Zum jüngsten Disput um das Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen", u: Peter WALTER - Klaus KRÄMER - George AUGUSTIN (Hgg.), *Kirche in ökumenischer Perspektive. Kardinal Walter Kasper zum 70. Geburtstag*, Herder, Freiburg - Basel - Wien, 2003., str. 81-101.

canje jedinstva kršćana, tako što je u *Festschriftu* u čast Josefa Homeyera, dijecezanskoga biskupa iz Hildesheima, objavio članak o teologiji i praksi biskupske službe.¹⁴ U svome tekstu, koji se bavi biskupskom službom, Kasper sažima saborski nauk na tu temu te među ostalim, naravno, inzistira također na odgovornosti biskupa i za opću Crkvu. Stoga nije mogao zaobići a da se barem ukratko ne osvrne na odnos opće i posebne Crkve gdje se u jednom odlomku vrlo kritički dotakao spomenutoga dokumenta Kongregacije iz 1992. god.¹⁵

Kasper kaže da taj dokument s pravom kritizira koncept prema kojemu bi posebne Crkve bile samodostatni subjekti a opća Crkva samo zbroj tih Crkava iako njemu nije jasno zašto se to uopće spominjalo kad nije postojao ni jedan ozbiljan katolički teolog koji bi zastupao takvu tezu. Naspram toj kritiziranoj koncepciji, nastavlja Kasper, Kongregacijin dokument proglašava opću Crkvu ontološkom i vremenskom prethodnicom posebnih Crkava. On smatra da je ispravan teološki stav "jedna Crkva u i od Crkava" ako se pod pojmom "jedna Crkva" misli na zajednicu ispovijedanja vjere. Međutim, Kasper se ne slaže s povijesnom tezom da opća Crkva u vremenskom smislu prethodi posebnoj. Naime, za njega je prihvatljiva jedino tvrdnja da je Jeruzalemska Crkva u svome nastanku bila u jednome i opća i posebna (*Universal- und Ortskirche in einem war*) jer, pozivajući se na informacije iz Lukina evanđelja, tvrdi da su u Galileji, osim jeruzalemske, vjerojatno od početka postojale i druge zajednice. Stoga zaključuje da je jedna Crkva od početka postojala "u i iz" mjesnih Crkava.

Drugi problem Kasper vidi u formuli da se opću Crkvu prešutno postojvjeti s Rimskom Crkvom, "de facto s papom i kurijom". A ako je to tako, onda Kongregacijino pismo nije pomoć ni pojašnjenje *communio* ekleziologije "nego ga treba razumjeti kao njezino napuštanje i pokušaj teološke restauracije rimskoga centralizma". Njemu se čini da je upravo takav proces u tijeku te da je time odnos posebne i opće Crkve iskliznuo iz ravnoteže.¹⁶

3.2. Odgovor kardinala Ratzingera

Na pojavu Kasperova teksta Ratzinger je reagirao vrlo brzo. Iskoristio je priliku već 27. veljače 2000. kad je u Rimu na Međunarodnom

¹⁴ Usp. Walter KASPER, "Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes", u: Werner SCHREER - Georg STEINS (Hgg.), *Auf neue Art Kirche sein. Wirklichkeiten - Herausforderungen - Wandlungen. Festschrift für Bischof Dr. Josef Homeyer*, Bernard bei Don Bosco, München, 1999., str. 32-48.

¹⁵ Usp. Walter KASPER, "Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes", str. 43-44.

¹⁶ Usp. Walter KASPER, "Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes", str. 44.

skupu o provedbi Drugoga vatikanskog sabora, koji je priredio Odbor velikoga jubileja, održao predavanje o ekleziologiji Dogmatske konstitucije *Lumen gentium*.¹⁷ Ponovio je misao o ontološkom prvenstvu opće Crkve pozivajući se na *Gal 4, 26* gdje je govor o nebeskom Jeruzalemu, ne kao eshatološkoj veličini, već o stvarnosti koja nam prethodi i koja je naša majka. A što se tiče povijesne realizacije opće Crkve, Ratzinger veli kako se ne predstavlja ispravno smisao teksta Kongregacije kad Walter Kasper kaže da bi izvorna zajednica u Jeruzalemu bila u isto vrijeme opća Crkva i mjesna Crkva. Smatra da se ne tumači ispravno Lukin tekst kad se tvrdi da je Jeruzalemska Crkva iz njegova opisa istovremeno opća i posebna Crkva jer prva stvarnost Lukina izvještaja nije izvorna jeruzalemska zajednica, nego je prva stvarnost da u dvanaestorici stari Izrael, koji je jedan, postaje novi te da se taj novi Izrael, po čudu različitih jezika, prije negoli je postao lokalna Crkva Jeruzalema, predstavlja kao jedinstvo koje obuhvaća sva vremena i sva mjesta a po hodočasnici, nadošlima iz raznih naroda, uključuje sve narode svijeta. Crkva u dvanaestorici biva rođena po Duhu Svetom za sve narode te je već od prvoga časa usmjerena da se izrazi u svim kulturama tako da bude jedan narod Božji.

Otpor protiv tvrdnje o prvenstvu opće Crkve pred posebnim Crkvama, nastavlja Ratzinger, teološki je vrlo teško razumjeti, ili je čak nerazumljiv. A sumnju da možda postoji formula koja bi poistovjećivala opću Crkvu s papom i rimskom kurijom, Ratzinger naziva hipotezom koju se uvodi, kao opasnost, i predstavlja tako da izgleda kao da ju zastupa Kongregacija za nauk vjere što se onda tumači kao teološka restauracija i kao odmak od Drugoga vatikanskog sabora. Takav interpretativni skok njega iznenađuje i vidi ga kao posljedicu sličnih optužaba koje postoje i nesposobnosti da se poistovjeti s općom Crkvom.

Ne može se reći da Kongregacija svojim pismom prešutno poistovjećuje opću i posebnu Crkvu. Naprotiv, takva napast nastaje ako se prije toga poistovjeti mjesnu Crkvu Jeruzalema i opću Crkvu, tj. ako se koncept Crkve svede na zajednice koje se iskustveno pojavljuju i izgubi iz vida njezinu teološku dubinu.

Govor o Crkvi za Ratzingera jest govor o Bogu, i samo tako je ispravan. U potvrdu toga podsjeća na br. 2-4 same Dogmatske konstitucije *Lumen gentium* koji su trinitaran uvod u razmatranje o Crkvi. U njima je ponuden ključ za ispravno čitanje cijeloga teksta, te samo kroz ulogu triju

¹⁷ Usp. http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/. Joseph RATZINGER, "L'ecclesiologia della Costituzione 'Lumen gentium'", u: Rino FISICHELLA (a cura di), *Il Concilio Vaticano II. Recezione e attualità alla luce del Giubileo*, San Paolo, Cinisello Balsamo, 2000., str. 66-81.

božanskih osoba može se razumjeti što je jedna Crkva, koja je sveta već “od” i “u” svim konkretnim povijesnim ostvarenjima, i koja je opća Crkva.

Što znači to da opća Crkva ontološki prethodi posebnoj, vidi se posebice u slavlju sakramenata, naročito sakramenta krštenja. Taj sakrament je uvijek ponajprije trinitaran događaj, tj. posvema teološki događaj, mnogo više negoli uključenje u neku lokalnu Crkvu što se danas često previda. Krštenje ne dolazi od pojedine zajednice već se u njemu otvaraju vrata jedine Crkve, ono je prisutnost jedine Crkve, i može izvirati samo iz nje: od nebeskoga Jeruzalema, od nove Majke. U krštenju opća Crkva kontinuirano prethodi mjesnoj Crkvi i nju ustanovljuje.

Jednako treba reći i glede euharistije koja ne potječe od mjesne Crkve i ne završava u njoj. Naime, euharistija stalno pokazuje da Krist izvana dolazi k nama kroz naša zatvorena vrata. To “extra nos” euharistije očituje se također u službi svećenika i biskupa jer euharistija treba svećeničku službu jer si zajednica sama ne može dati euharistiju. Ona ju treba primiti od Krista posredovanjem jedine Crkve. “Collegium apostolorum”, i svaki pojedinac u njemu, po apostolskom nasljedstvu je u vezi sa svima. U tome smislu biskupska služba, koja se vrši u posebnoj Crkvi, dolazi također od opće Crkve što opet očituje kako nema nikakve suprotstavljenosti između posebne i opće Crkve. Biskup u posebnoj Crkvi predstavlja jedinu Crkvu. On izgrađuje jedinu Crkvu dok izgrađuje mjesnu Crkvu i razbuđuje sve njezine posebne darove na korist cijeloga tijela.

3.3. Kasper drugi put

Neposredno prije kraja 2000. god, odnosno malo prije svoga imenovanja za kardinala (21. veljače 2001.) i na službu predsjednika Papinskoga vijeća za promicanje jedinstva kršćana (3. ožujka 2001.), Kasper je u njemačkom teološkom časopisu *Stimmen der Zeit* objavio odgovor Ratzingeru s naslovom “Odnos opće i mjesne Crkve” i podnaslovom “Prijeteljsko razračunavanje s kritikom kardinala Josepha Ratzingera”.¹⁸

U svom novom tekstu, kojim je ton i sadržaj polemike dobro spušten, Kasper naglašava kako je on svoj početni tekst napisao kao biskup jedne velike biskupije u kojoj je osjećao odgovornost za službu crkvenoga jedinstva. Taj tekst nije sustavan prikaz nego pastoralan pogled i iskustvo glede činjenice da velik broj vjernika i svećenika ne prihvaća pravila opće Crkve. To se odnosi prije svega na područje sakramentalne i ekumenske

¹⁸ Usp. Walter KASPER, “Das Verhältnis von Universalkirche und Ortskirche. Freundschaftliche Auseinandersetzung mit der Kritik von Joseph Kardinal Ratzinger”, u: *Stimmen der Zeit*, 218 (2000), 795-804.

prakse, na pripuštanje ponovno oženjenih na pričest i na praksu ekumenskoga euharistijskoga slavlja. Budući da se u nekim od tih slučajeva odbijanja pravila opće Crkve može govoriti čak o mentalnoj i stvarnoj šizmi, smatrao je da ne smije šutjeti. S jedne strane, osjećao je kao biskup općecrkvenu obvezu na solidarnost s papom i drugim biskupima a, s druge, kao predvoditelj jedne posebne Crkve, obvezu na solidarnost s vlastitim svećenicima i s pitanjima, očekivanjima i potrebama vjernika koji su mu povjereni. Smatra da bi se rješenje moglo naći ako bi u općecrkvenim pravilima za biskupa bio ostavljen prostor odgovornosti. On bi u tome slučaju, po načelu epikeje koju poznaje crkvena tradicija, u pojedinačnim slučajevima mogao odstupiti od općih pravila. Naravno, samo na području crkvene discipline i pravila a ne na području istina vjere.

U ekleziološkom smislu iza ove ideje stoji doktrinarni princip da mjesna Crkva nije jedna pokrajina ili odsjek svjetske Crkve. Ona je mnogo više Crkva u mjestu (usp. *LG*, 26; *CD*, 11). Biskup nije papin delegat nego ovlaštenik Kristov. On ima sakramentalno utemeljenu vlastitu odgovornost (*potestas propria, ordinaria et immediata*) pa treba imati sve ovlasti potrebne za vođenje biskupije. I sve to jest jasan nauk Sabora. Usprkos tome, nakon Sabora uočljivo je oživljavanje centralističkih tendencija. No, smatra da ne bi bilo ispravno iza toga vidjeti samo želju za vlašću rimske kurije jer postoji opravdana zabrinutost zbog stanja u nekim posebnim Crkvama u kojima se, pod vidom pluralizma i mjesnih potreba, na ideološkoj razini javlja neka vrsta crkvenoga nacionalizma. Pojavu centralističkih tendencija pojačava i proces globalizacije koji omogućava sve lakše komuniciranje s centrom pa onda neki, ustvari, bježe od odgovornosti krijući se iza Rima na kojega mirno prenose svaku odgovornost. Sve to dovelo je u stanje neravnoteže odnos opće i posebne Crkve što je, kaže Kasper, ne samo njegovo mišljenje i iskustvo, nego i mnogih drugih biskupa po svijetu.

Kasper smatra da je Ratzinger u svome izlaganju ostao samo na teoretskoj i sustavnoj razini ovoga pitanja i nije ulazio u njegove pastoralne posljedice. On smatra da se tako dogodio "loš nesporazum" i "karikatura moga shvaćanja" jer se on kao biskup cijelih deset godina borio protiv pokušaja sociološke redukcije Crkve na pojedine zajednice. Stoga smatra potrebnim još jednom naglasiti da za njega problem postoji na pastoralnoj i ekumenskoj razini.

Ekleziološko razmišljanje rane Crkve i tijekom prvoga tisućljeća o Crkvi polazilo je od mjesne Crkve, predvodene biskupom, u kojoj je prisutna jedna Božja Crkva. I jer je u pojedinim Crkvama prisutna jedna Crkva, pojedine Crkve međusobno su u stanju *communio*. To se jasno potvr-

divalo u običaju da novoga biskupa redi više okolnih biskupa i da se na sinode pozivaju susjedni biskupi, a sabor u Niceji (325.) propisao je okupljanje pojedinih Crkava u pokrajine. U toj *communio* mreži Rim je uvijek imao posebnu ulogu, počevši još od sv. Ignacija Antiohijskoga koji govori o rimskom "predsjedanju u ljubavi". Ovdje Kasper podsjeća na jedno Ratzingerovo predavanje u Grazu, izrečeno 1976. god., u kojemu je zastupana teza "da danas ne bi kršćanski bilo nemoguće ono što je tisuću godina dugo bilo moguće", što je tada izazvalo velik odjek.

Naspram tomu, tijekom drugoga tisućljeća prevladala je univerzalistička koncepcija Crkve koja je u konačnici vodila k tome da se svaki autoritet u Crkvi vezao uz papu a takvo shvaćanje još u 12. st. bilo je strano teolozima najveće razine. Drugi vatikanski sabor je pokušao vratiti koncepciju stare Crkve svojim naukom o mjesnoj Crkvi, o sakramentalnosti biskupske službe i kolegijaliteta biskupa.

Nakon što je potom izjavio kako se posvema slaže s Ratzingerom u svemu na što obvezuje katolička teologija o Crkvi, a što je izneseno u *Communio notio* (Isus Krist je htio jednu Crkvu, Kristova Crkva postoji "u i od" mjesnih Crkava, mjesne Crkve nisu članovi ili pokrajine opće Crkve niti je opća Crkva zbroj pojedinih Crkava), Kasper se nakratko vraća temi "povijesnoga i ontološkoga prvenstva opće Crkve" pred mjesnom Crkvom. Što se tiče *povijesnoga* prvenstva, smatra da se o tome može postavljati pitanja i raspravljati jer je, prema uvjerenju mnogih egzegeta, izvještaj Djela apostolskih o Pedesetnici "Lukina konstrukcija" (*eine lukanische Konstruktion*) te ponavlja kako je i u Galileji vjerojatno od početka bilo još kršćanskih zajednica. Duhovi, u skladu s tim tumačenjima, ne bi u središte postavljali nastanak opće Crkve nego okupljenu židovsku dijasporu koja će, što želi Luka pokazati, tijekom vremena pod vodstvom Duha Svetoga prerasti u Crkvu svih naroda. Tvrdi potom da je ta teza, nakon što ju je obradio njemački egzegeta Michael Theobald, postala normativna. Odnosno, događaj na Pedesetnicu ne bi predstavljao nastanak opće Crkve nego početak procesa koji će pod vodstvom Duha Svetoga dovesti do Crkve svih naroda.

Što se pak *ontološkoga* prvenstva opće Crkve tiče, što je i za Ratzingera i za Kaspera mnogo važnija tema, Kasper smatra "iznenadujućim" da Ratzinger taj primat zasniva na predegzistenciji Crkve, naznačene u pavlovskoj slici nebeskoga Jeruzalema kao naše majke (usp. *Gal* 4,26). Za njega Crkva nije rezultat slučajnih unutarpovijesnih konstelacija, razvika i pojava već se ona temelji na vječnoj Božjoj volji za spasenjem i vječnoj Božjoj tajni spasenja koje su, kako naučava sv. Pavao, prije bile skrivene a sada su otkrivene u Crkvi i po Crkvi (usp. *Ef* 1,3-14; 3,3-12; *Kol*

1,26s). Ako se tako razumije predegzitenciju Crkve, onda nema razloga da ju se osporava. Ali može se postaviti pitanje, što nama konkretno donosi ontološki primat opće Crkve. “Jer tko kaže, pita se Kasper, da se pred egzistenciju može razumjeti samo kao opću Crkvu a ne i kao konkretnu Crkvu ‘u i od’ mjesnih Crkava? Zašto ne treba jedna Crkva predegzistirati kao Crkva ‘u i od’ mjesnih Crkava? Teza o predegzistenciji Crkve stoga ne dokazuje ništa glede teze o prvenstvu opće Crkve. Predegzistencija Crkve može biti jednako dobro utemeljena kao od mene i od mnogih drugih zastupana teza i istovremenosti (*Simultaneität*) opće i posebne Crkve.”

Cijelom ovom odlomku Kasper daje naslov “Kontroverza oko spora škola” (*Kontroverse um einen Schulstreit*) te time cijelu raspravu smješta u prostor slobodne razmjene teoloških mišljenja. Za njega ova rasprava oko prvenstva opće Crkve nije pitanje crkvene doktrine nego teološkoga mišljenja te njemu slični na srednjovjekovne rasprave različitih teoloških škola o primatu koje su se temeljile na platonizmu ili aristotelizmu. I podsjećajući na činjenicu kako su onda u mnogočemu sv. Toma Akvinski i sv. Bonaventura zastupali različite stavove, a usprkos tome oba su crkveni naučitelji, raspravu završava pitanjem: Zašto danas ne bi više bila moguća raznovrsnost koja je bila moguća u srednjem vijeku?

Na kraju dodaje kako je za njega sve ovo, što je u početku rasprave bio unutar katolički pastoralni problem, u međuvremenu postalo velika ekumenska briga a ekumenizam za cilj nema jednooblično jedinstvo Crkve nego jednu Crkvu u pomirenim različitostima.¹⁹

3.4. Ratzingerov drugi odgovor

Nakon što je Kasper objavio svoj članak u *Stimmen der Zeit*, uredništvo američkoga časopisa *America* ga je u engleskom prijevodu objavilo pa je onda zamolilo kardinala Ratzingera da se ponovno oglasi. Ratzinger je dugo oklijevao odazvati se na ovaj poziv jer nije želio, kako sam objašnjava, da se stvori dojam kako postoji dugotrajna teološka rasprava (*a long-standing theological dispute*) između njega i Kaspera koji je početkom 2001. god. u međuvremenu imenovan i kardinalom i predsjednikom Papinskoga vijeća za promicanje jedinstva kršćana. No, pod kraj iste godine ipak je napisao svoj odgovor koji je objavljen 19. studenoga 2001.²⁰

¹⁹ Ovaj Kasperov odgovor Ratzingeru objavljen je i na engleskom jeziku: Walter KASPER, “On the Church”, u: *America. The National Catholic Weekly*, 14 (2001), 8-14; “On the Church”, u: *The Furrow. Journal for the Contemporary Church*, 52 (2001), 323-332.

²⁰ Usp. Joseph RATZINGER, “The local Church and the universal Church”, u: *America. The National Catholic Weekly*, 16 (2001), 7-11.

Na ovaj korak odlučio se nakon dugoga razmišljanja prije svega zato što američkim čitateljima nije poznat tijek cijele rasprave jer je početni Kasperov tekst objavljen na njemačkom u knjizi koja je dostupna uglavnom specijalistima. I drugo, zato što smatra da je potrebno dati neka pojašnjenja nakon što se pojavio Kasperov odgovor.

U prvom redu Ratzinger rekapitulira sve ono što se dosada dogodilo i što je bilo rečeno s jedne i druge strane. Potom izražava zadovoljstvo da je Kasper svoje početno snažno predbacivanje (1999.), kako dokument Kongregacije *Communio innotio* navodno prešutno poistovjećuje opću Crkvu s papom i rimskom kurijom, sada šutke ostavio po strani (*tacitly dropped*) te raspravu prenio na područje slobodne razmjene mišljenja različitih teoloških škola (*a controversy over a scholastic dispute*), odnosno navodnoga Ratzingerova platonizma i svoga aristotelizma, bez spominjanja navodne rimske namjere centralizacije i restauracije.

Smatra da je rasprava dala pozitivne rezultate jer se utvrdilo zajedničke ekleziološke temelje (*our common ecclesiological foundations*) i jer se složilo oko ispravnoga razumijevanja predegzistencije Crkve. Složili su se također da se opća i posebna Crkva uzajamno prožimaju. No, Ratzinger smatra da nije to srž problema koji se naznačuje teologijom predegzistencije. Za njega se radi o unutrašnjem prvenstvu *jednosti*, o jednoj zaručnici. U povijesti spasenja postoji samo "jedna zaručnica, samo jedno tijelo Kristovo, ne više zaručnica, ne više tijela" i kad tijelo ima mnoge organe i kad je zaručnica obučena u mnogo boja (usp. *Ps* 44).

Ratzinger se još jednom vraća terminu "ontološkoga" prvenstva opće Crkve te se pita zašto teolozi ranga Waltera Kaspera na njemu temelje sumnju da se radi o legitimaciji rimskoga centralizma. U vezi s tim nudi mogućnost i drukčije terminologije, tj. da se govor o "ontološkom" prvenstvu zamijeni terminom "teološko" prvenstvo opće Crkve pred posebnom. Time bi se možda izbjegli nesporazumi jer bi se Božji plan spasenja predstavio kao *telos* stvorenja i povijesti spasenja. Bez obzira na to, Ratzingeru nije jasno kako se može i pomisliti da bi Kongregacija opću Crkvu poistovjetila s Rimskom kad je i Rimaska Crkva samo jedna od posebnih Crkava a nikako opća Crkva (*The church of Rome is a local church and not the universal church - a local church with a peculiar, universal responsibility, but still a local church*).

3.5. Kasperovo pismo na kraju

U sljedećem broju časopisa *America*, u rubrici "pisma", kardinal Kasper u obliku pisma čitatelja samo tjedan dana kasnije (26. studenoga

2001.) objavio je svoj odgovor na posljednji Ratzingerov članak.²¹ Ustvari, kako sam kaže, uredništvo ovoga časopisa pozvalo ga je da odgovori.

Sa svoje strane Kasper izražava radost da je ova duga rasprava dovela do uzajamnoga spoznajnog napretka i otklanjanja nesporazuma. Drago mu je što kardinal Ratzinger afirmira zajedničke ekleziološke temelje i formulu o uzajamnom prožimanju posebne i opće Crkve tako da se onda može govoriti i o njihovoj povijesnoj istovremenosti te se pita nije li to ipak samo spekulativno pitanje. Isto tako kaže, da na filozofskim i biblijskim osnovama, može posvema pristati uz Ratzingerovo razmišljanje o "prvenstvu unutrašnje jednosti" kao prvenstvu opće Crkve jer transcendentno jedinstvo čini mnoštvo i omogućuje mnoštvo.

Kasper, radi boljega razjašnjenja odnosa opće i posebne Crkve, podsjeća još na slavlje sakramenta krštenja. To je uvijek događaj kojim, onaj tko ga prima, postaje član Katoličke Crkve ali istovremeno se taj događaj zbiva, i vremenski i prostorno, u lokalnoj Crkvi koja je episkopalno strukturirana. To dvoje se nikako ne može odvojeno promatrati pa je tako princip istovremenosti općega i posebnoga dio i sakramentalnoga događaja.

I posvema na kraju pita se mora li ova razmjena mišljenja ostati bez nastavka jer, ako Crkva prema katoličkom uvjerenju nije nikakva "platon-ska republika", nego povijesno postojeća božansko-ljudska stvarnost, koju se ne može posvema izopačiti niti prikazati kao političku redukciju, zar se ne može pitati o konkretnim akcijama u pastoralnom životu.

Zaključak

Ponovno otkriće i veliki povratak ekleziologije mjesne Crkve, utemeljene na potvrdi sakramentalnosti biskupske službe, te potvrda teologije kolegijaliteta biskupa na Drugom vaticanskom saboru otvorili su put novim ekleziološkim traženjima odgovora na otvorena pitanja na liniji odnosa posebne i opće Crkve kao što su npr.: uloga biskupa u njima i njegova odgovornost ne samo za svoju posebnu, nego također za svaku njoj jednaku i cijelu opću Crkvu; mjesto biskupskih konferencija te njihov odnos prema pojedinačnoj biskupskoj službi; uloga biskupskih sinoda itd.

Posebno zanimljiva tema jest pitanje međusobnoga odnosa opće i posebne Crkve te dilema oko toga: koja je Crkva, opća ili posebna, prva u teološkom (ontološkom) a koja u vremenskom smislu o čemu su između 1999. i 2001. god. javno polemizirali Walter Kasper i Joseph Ratzinger. A

²¹ Usp. Walter KASPER, "From the President of the Council for Promoting Christian Unity", u: *America*, 17 (2001), 28-29.

nakon prikaza njihova razmišljanja oko pitanja prvoga prvenstva, čini se da je za njega prikladnije koristiti izraz *teološko* prvenstvo opće Crkve, više negoli ontološko, kojim bi se naznačila njezina teološka predegzistencija u odnosu na posebnu, posebice ako se razmišlja na razini velike Božje zamisli da svako stvorenje ima udjela u Kristu; jer imati udjela u Kristu jest *telos* svakoga stvorenja.

S druge strane, kad se radi o povijesnom nastanku opće i posebne Crkve, onda se govor o prvenstvu ne čini više od jednake važnosti. Odnosno, ne vidi se jasno koju bi "korist" donijelo vremensko prvenstvo opće Crkve nad posebnom, ili obratno. Dapače, kad se promatra događaj Pedesetnice, ne može se oteti dojmu *istovremenoga* povijesnog početka opće i posebne Crkve u Jeruzalemu. Upravo jeruzalemska Crkva je toga dana bila, vjerujemo da je ispravno tako gledati, jedina opća i istovremeno jedina posebna a *mutua interioritas* opće i posebne se nikada poslije u povijesti i nigdje na drugomu mjestu nije očitovala tako snažno, skoro do poistovjećivanja.

THE LOCAL CHURCH AND THE UNIVERSAL CHURCH IN THE POLEMICS BETWEEN JOSEPH RATZINGER AND WALTER KASPER

Summary

In its opening lines this text summarizes the teaching of the Vatican II concerning the universal and the local Church and their mutual relationship according to which every particular church is formed in the image of the universal Church. The one and only Catholic Church is really present and active in the particular churches and she also exists "in" and "out of" them. Subsequent to this summary is a brief glance at the debates that occurred after the Council. Then follows a description of the document *Communio notio* issued by the Congregation for the Doctrine of the Faith in 1992 and upon that the central part of the article: the chronicle and the tenor of the polemic, a vigorous and open exchange of opinions, between the two cardinals, Walter Kasper and Joseph Ratzinger which took place between 1999 and 2001. The immediate question of their polemic was: which Church, the universal or the particular, is first in the ontological (or theological) and temporal sense, and what is the significance, if any, of this precedence?

A great rediscovery of the ecclesiology of the local Church, based on the confirmation of the sacramentality of the Episcopal office, and the confirmation

of the theology of the collegiality of the bishops at the Second Vatican Council have paved the way to new ecclesiological quests for answers on some open questions which regard this relationship between the particular and the universal Church. These pertinent questions include: the role of a bishop in this process, his responsibility for his own particular Church, for every other particular Church which is equal to his and for the universal Church; the role of Episcopal conferences and their relation towards a particular bishop's office; the role of Synods of Bishops etc.

Having presented Kasper's and Ratzinger's reflections regarding the first precedence, it seems more convenient to use the term theological rather than ontological precedence of the universal Church which could indicate her theological pre-existence in relation to the particular church and this is meant on the level of God's great idea that every creation has a share in Christ who is the telos of every creation. On the other hand, when it comes to the historical genesis of the universal and the particular Church then the language of the priority does not seem to be of the same importance any more. In other words it cannot be seen what "use" a temporal priority of the universal Church over the particular church or vice versa. On the contrary, observing the Pentecost event, one is almost left with the impression of the simultaneous historical beginning of the universal and the particular church which took place in the Church at Jerusalem. Indeed the Jerusalem Church was born on that day, the universal and at the same time the only particular Church. It is true that the *mutua interioritas* of the universal and the particular Church has never, later in the history and in no other place, manifested itself in so strong, almost identical ways.

In conclusion the author of this article at the end of the treatise is expressing the opinion according to which the most acceptable thesis is the contemporaneous historical beginning and existential realisation of both the universal and the particular Church at the Pentecost event in Jerusalem.

(Translated by Stipe Gale)